

Τι γίνεται με την ελευθερία του Τύπου στην Ελλάδα ;

Ξένα δημοσιεύματα αλλά και οι ΡΧΣ κάνουν λόγο για σοβαρά προβλήματα τα τελευταία χρόνια στη λειτουργία του Τύπου στην Ελλάδα. Ο Κ. Βαξεβάνης, ο Θ. Κουκάκης, η Β. Σιούτη και ο Τ. Τέλλογλου μιλούν στην Deutsche Welle.

ΠΗΓΗ: www.dw.com

Με τον Θανάση Κουκάκη, συνεργάτη του CNN Greece και πρώην ανταποκριτή του αμερικανικού δικτύου CNBC, συναντηθήκαμε ένα πρωινό στην Κηφισιά και η κουβέντα μας λόγω Χριστουγέννων έτυχε να ξεκινήσει από τα έλατα. *«Εάν τώρα κάποιος μας παρακολουθούσε, θα έπληττε φοβερά με αυτά που λέμε»*, του επισημαίνω χαριτολογώντας μιας και μιλάω με ένα από τα δυο κεντρικά πρόσωπα, από τα οποία ξεκίνησε την περασμένη άνοιξη να ξετυλίγεται το κουβάρι των υποκλοπών. *«Μπα μην το λες»*, μου απαντά, *«στο πρώτο απομαγνητοφωνημένο κείμενο που αφορούσε την παρακολούθησή μου έλεγα κάτι για μπουκαμβίλιες»*, λέει γελώντας.

Δεν ξέρω εάν και πώς η ΕΥΠ αξιοποίησε τις πληροφορίες για τις μπουκαμβίλιες, είναι όμως περίεργο σε μια ευνομούμενη πολιτεία ένας δημοσιογράφος ή περισσότεροι, όπως μάθαμε στη συνέχεια, να παρακολουθούνται από τις μυστικές υπηρεσίες. Εκτός βεβαίως εάν η δράση τους απειλεί αποδεδειγμένα την εθνική ασφάλεια ή έχουν τρομοκρατική δράση, οπότε δικαιολογείται η παρέμβαση της ΕΥΠ αφού εμπίπτει στις αρμοδιότητές της. Μέχρι σήμερα πάντως δεν έχουμε μάθει κάτι σχετικό. Μια ευνομούμενη πολιτεία οφείλει να εγγυάται την ελευθερία του Τύπου.

Είναι πρόβλημα για την ελευθεροτυπία να παρακολουθούνται δημοσιογράφοι

Τι σημαίνει όμως ελευθερία του Τύπου; «Η ελευθερία του Τύπου ορίζεται ως η ικανότητα των δημοσιογράφων ως ατόμων και συλλογικοτήτων να επιλέγουν, να παράγουν και να διαδίδουν ειδήσεις προς το δημόσιο συμφέρον ανεξάρτητα από πολιτικές, οικονομικές, νομικές και κοινωνικές παρεμβάσεις και απουσία απειλών για τη σωματική και ψυχική τους ασφάλεια». Έτσι ορίζει η ΜΚΟ «Ρεπόρτερ χωρίς Σύνορα» την έννοια της ελευθερίας του Τύπου. Δημοσιεύει κάθε χρόνο έναν παγκόσμιο δείκτη ελευθερίας του Τύπου, στον οποίο η Ελλάδα το 2022 βρέθηκε στην τελευταία θέση στην Ευρώπη και στη θέση 108 σε σύνολο 180 χωρών...

Είναι όμως πράγματι έτσι η κατάσταση; Σκεφθήκαμε να καταγράψουμε τις απόψεις δημοσιογράφων-ερευνητών με πολυετή εμπειρία που βιώνουν και γνωρίζουν πολύ καλά την ελληνική πραγματικότητα. **Συνάντησαν προσωπικά εμπόδια στη δουλειά τους; Ποιες είναι οι αδυναμίες στη λειτουργία του Τύπου στην Ελλάδα;**

*«Εγώ μπορώ να διέπομαι από έναν υποκειμενισμό, γιατί τον τελευταίο χρόνο έχει αποκαλυφθεί ότι ήμουν στόχος παρακολούθησης της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, σε μια περίοδο πολύ ευαίσθητη, που ερευνούσα μαζί με την πρώην ανταποκρίτρια των *Financial Times* στην Αθήνα, υποθέσεις για το πώς η κυβέρνηση νομοθετούσε υπέρ του διακεκριμένου οικονομικού εγκλήματος.*

Στη δικιά μου λοιπόν περίπτωση είμαστε αντιμέτωποι με μια συνθήκη εντελώς διαφορετική. **Η κυβέρνηση με παρακολουθούσε τότε για να δει ποιοι μιλάνε μαζί μου, ποιες είναι οι πηγές μου»,** λέει στην *Deutsche Welle* ο Θανάσης Κουκάκης. Εκτός αυτού, μας επισημαίνει ότι δεν παρακολουθούνταν μόνο το τηλέφωνό του, αλλά τον περασμένο Μάιο υπήρχε και δια ζώσης παρακολούθηση δική του και του συναδέλφου του **Τάσου Τέλλογλου.**

«Βλέπουμε το κράτος, την πολιτεία να παρεμβαίνει στη λειτουργία του Τύπου προκειμένου να δει ποιοι μιλάνε με τον

Τύπο, ποιοι εισφέρουν πληροφορίες στον Τύπο και πώς θα μπορούσε να αντιμετωπίσει μια εν εξελίξει έρευνα του Τύπου. Αυτό βεβαίως, για να απαντήσω στην αρχική σου ερώτηση, είναι πρόβλημα ως προς την ελευθεροτυπία, βεβαίως και συνιστά πρόβλημα».

Πέφτουν βροχή οι μηνύσεις για εκφοβισμό

Σε μια άλλη σοβαρή παράμετρο αναφέρεται ο **Κώστας Βαξεβάνης**, δημοσιογράφος και εκδότης του **Documento**, η εφημερίδα του οποίου πρωτοστάτησε στις αποκαλύψεις των υποκλοπών. Το **Documento** εκδόθηκε το 2016, στηρίζεται σε ελάχιστες ιδιωτικές διαφημίσεις – από την κρατική έχει αποκλειστεί – σε συνδρομές και στις απευθείας πωλήσεις της εφημερίδας για να επιβιώσει.

Όπως τονίζει ο Κώστας Βαξεβάνης στην **Deutsche Welle**: **«Από τη μέρα που ξεκίνησε το πρώτο δημοσίευμα της Documento, έχουμε επιτηδευμένες μηνύσεις και αγωγές. Εμείς αυτή τη στιγμή έχουμε πάνω από ογδόντα μηνύσεις και αγωγές. Σκεφθείτε μόνο ότι για να παρασταθείς στο δικαστήριο για ογδόντα μηνύσεις και αγωγές, με δύο χιλιάρικά κατά μέσο όρο στην κάθε μήνυση ή αγωγή, είναι 160.000 τον χρόνο.**

Στην ερώτησή μας εάν ποτέ έχει τελεσίδικα καταδικαστεί, απαντά με έμφαση πως όχι. **Απώτερος σκοπός των μηνύσεων, όπως λέει, δεν είναι η καταδίκη τους: «Το κάνουν για να μας φοβίσουν, το κάνουν για να μας εξαντλήσουν, το κάνουν για να πούμε, δεν μπορούμε άλλο σταματάμε»** ενώ συμπληρώνει πως ενώ **«τους κάνουν μηνύσεις για ψύλλου πήδημα, για το θέμα των υποκλοπών δεν έχει ακόμα υποβληθεί μήνυση»**, υπαινισσόμενος πως με τα στοιχεία που διαθέτει θα κέρδιζε και αυτή τη δίκη.

Ο εκδότης, δημοσιογράφος και επί σχεδόν τριάντα χρόνια πολεμικός ανταποκριτής, αναφέρεται ακόμα στη **«δολοφονία χαρακτήρων»**, όπως την αποκαλεί, και επικαλείται ένα προσωπικό του παράδειγμα, σύμφωνα με το οποίο ο πρωθυπουργός **Κυριάκος Μητσοτάκης** σε τηλεοπτική του συνέντευξη ισχυρίστηκε

ότι «υπάρχει δικαστική απόφαση στην Αμερική που με συνδέει με ροή ρωσικού χρήματος στην Ελλάδα...

Το είχε πει και στους **Sunday Times** και στη **Βουλή** εδώ. Αναγκάστηκε να του κάνω αγωγή. Υπήρξε διάψευση από τους **Sunday Times** ότι κάτι τέτοιο δεν ισχύει, διότι έχουμε τη δικαστική απόφαση στην οποία αναφέρθηκε ο πρωθυπουργός και δεν υπάρχει κάτι τέτοιο».

Στην ερώτησή μας εάν έχει δεχθεί απειλές για τη ζωή του από διάφορα συμφέροντα, μας απαντά πως υπήρξε συμβόλαιο θανάτου εναντίον του εξαιτίας αποκαλύψεων που έκανε για μια τηλεπερσόνα ενώ στην ερώτηση εάν φοβάται, μας απαντά ευθέως **«πως μόνο οι ανόητοι δεν φοβούνται»**, ωστόσο **προσπαθεί να διαχειριστεί το φόβο του.**

Δηλώνει πως δεν μπορεί να σταματήσει να κάνει ερευνητική δημοσιογραφία διότι το αξιακό του σύστημα και η αξιοπρέπειά του δεν του επιτρέπουν, ενώ στην ερώτησή μας εάν επιβεβαιώνει την έκθεση των ΡΧΣ απαντά πως την επιβεβαιώνει πλήρως.

Πήρε φωτιά η ΕΥΠ από τις πυρκαγιές

Ζητήσαμε τη γνώμη και του Τάσου Τέλλογλου, ο οποίος επίσης πρωταγωνίστησε στην αποκάλυψη του σκανδάλου των υποκλοπών μέσα από το **insidestory** όπου εργάζεται. Ένα μικρό διαδικτυακό μέσο με μόλις 10 μόνιμους εργαζόμενους, αρκετούς ελεύθερους συνεργάτες και περιορισμένους πόρους από συνδρομές.

Παρενθετικά να αναφέρουμε ότι λίγες μέρες μετά τη συνάντησή μας μάθαμε ότι το τηλεφώνό του παρακολουθούνταν νόμιμα από την ΕΥΠ από 1 έως 31 Αυγούστου 2021, το διάστημα που κάλυπτε δημοσιογραφικά τις μεγάλες πυρκαγιές στη Βαρυμπόπη, την Εύβοια και τα Γεράνεια Όρη αποκαλύπτοντας παράλληλα τις αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού.

Ο Τάσος Τέλλογλου, ανάμεσα σε άλλα, για επτά χρόνια ήταν

ανταποκριτής στη Γερμανία. Μιλώντας στην **Deutsche Welle** για τις αδυναμίες του Τύπου στην Ελλάδα επισήμανε πως η κακή οικονομική κατάσταση και η φτώχεια των ΜΜΕ – «μεγάλες εφημερίδες δεν έχουν τη δυνατότητα να στείλουν ένα ρεπόρτερ ούτε μέχρι το Λαύριο» – ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την κακοδαιμονία των ΜΜΕ.

Στην ερώτησή μας εάν υπάρχει ελευθερία του Τύπου στην Ελλάδα απαντά: **«Ναι, υπάρχει ελευθερία του Τύπου στην Ελλάδα. Το πρόβλημα του Τύπου στην Ελλάδα είναι πιο σύνθετο και δυστυχώς οι ξένες έρευνες που έχουν γίνει δεν μπορούν να το αποδώσουν σωστά. Το πρόβλημα του Τύπου στην Ελλάδα είναι περίπου το πρόβλημα του Τύπου στην Ευρώπη, αλλά πιο οξυμένο, ξεκινάει από την καχεξία των επιχειρήσεων»,** λέει και συμπληρώνει ειδικότερα για την Ελλάδα:

«Οι επιχειρήσεις που έχουν συνήθως μεγάλα χρέη στις τράπεζες εξαιτίας της δεκαετούς κρίσης που είχαμε και της οικονομικής τους καχεξίας, αισθάνονται αδυναμία απέναντι στο κράτος. Το κράτος από την άλλη πλευρά έχει στα χέρια του αυτό τον μηχανισμό που μπορεί να τους πιέσει. Και δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο. Αυτό έχει γίνει και στην Ισπανία, έχει γίνει και στη Γαλλία, έγινε και αλλού.

Το γεγονός ότι πολλά εκδοτικά συμφέροντα δεν είναι πια μόνο εκδοτικά συμφέροντα, αλλά και άλλα συμφέροντα, εφοπλιστικά κατά κανόνα στην Ελλάδα, άρα μπορούν να γίνουν συμψηφισμοί. Αυτό όλο περιορίζει πολύ το τερέν που κινείται η δημοσιογραφία». Ο Τύπος δεν είναι πια και τόσο πολύ η «τέταρτη εξουσία», αυτοπεριοριζόμενος επίσης πολύ, φοβούμενος μηνύσεις και αγωγές.

Η ανένα διαπλοκή με τα οικονομικά συμφέροντα

Στο πρόβλημα της διαπλοκής αναφέρεται στη συζήτηση με την **Deutsche Welle** η **Βασιλική Σιούτη**, η οποία είναι υπεύθυνη για το πολιτικό ρεπορτάζ στη **Lifo**, μια εφημερίδα που κατά κύριο λόγο ασχολείται με πολιτιστικά θέματα, μοιράζεται δωρεάν και

στηρίζεται στη διαφήμιση.

Μας ξεκαθαρίζει από την αρχή ότι δεν την ενδιαφέρει να τοποθετηθεί βάσει της έκθεσης μιας ΜΚΟ, για την ορθότητα της οποίας διατηρεί επιφυλάξεις, ωστόσο θα ήθελε να μιλήσει γενικότερα για τα προβλήματα στον Τύπο. Μας επισημαίνει πως στην εικοσιπενταετή καριέρα της έχει συναντήσει πολλά εμπόδια και πως το πρόβλημα είναι διαχρονικό.

«Το βασικότερο πρόβλημα στην Ελλάδα, στον Τύπο είναι η διαπλοκή, η διαφθορά και η έντονη εξάρτηση από οικονομικά συμφέροντα. Δηλαδή σε ποιον ανήκουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Είναι πάρα πολλοί λίγοι οι παραδοσιακοί εκδότες. Όχι ότι κι εκεί δεν υπάρχει πάλι διαπλοκή, αλλά κυρίως τα περισσότερα και τα μεγαλύτερα μέσα ανήκουν σε πολύ ισχυρά οικονομικά συμφέροντα, τα οποία διαπλέκονται με την πολιτική εξουσία.

Δηλαδή, όταν κάνεις δουλειές με το κράτος, όταν είσαι προμηθευτής του κράτους, όταν χρησιμοποιείς την κυβέρνηση και σε χρησιμοποιεί η κυβέρνηση, υπάρχει ένα θέμα εκεί. Για μένα είναι απαράδεκτο ότι δεν έχει ρυθμιστεί με έναν τρόπο. Όλες οι κυβερνήσεις κατά καιρούς έλεγαν ότι θα το ρυθμίσουν. Καμία κυβέρνηση τελικά δεν το ρύθμισε και όλες οι κυβερνήσεις στην Ελλάδα συνεχίζουν να διαπλέκονται κανονικά με αυτά τα οικονομικά συμφέροντα. Αυτός είναι ο βασικότερος λόγος, για τον οποίο οι δημοσιογράφοι δεν είναι ελεύθεροι στην Ελλάδα να γράφουν ό,τι θέλουν τώρα».

Στην ερώτησή μας εάν η ίδια προσωπικά συνάντησε εμπόδια, μας απαντά ότι μια φορά απολύθηκε διότι κάποιος πολιτικός δυσανεστήθηκε από άρθρο της και ζήτησε από τη διεύθυνση του μέσου στο οποίο εργαζόταν να απομακρυνθεί. Και η διεύθυνση επέλεξε να ανταποκριθεί στο αίτημα του πολιτικού.

Ακόμη, πολλές φορές στο παρελθόν προγραμματισμένα κείμενά της δεν δημοσιεύθηκαν με διάφορες δικαιολογίες γιατί «ενοχλούσαν». Συνοψίζοντας λέει στην Deutsche Welle «έχω

δεχθεί εκφοβισμούς και απειλές με διάφορους τρόπους. Με μηνύματα στο κινητό, με πιέσεις στους εκδότες ή διευθυντές μου, με απειλές αγωγών και με ενδείξεις παρακολούθησής μου, όλα αυτά δηλαδή που έχουν συμβεί και σε άλλους».

Μόνο θύματα οι δημοσιογράφοι ;

Οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι όμως δεν έχουν ευθύνη για τα κακώς κείμενα στον Τύπο στην Ελλάδα; Είναι μόνο θύματα πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων; Μαθαίνουμε από τους συνομιλητές μας ότι πολλοί δημοσιογράφοι, εκτός από τα μέσα στα οποία εργάζονται, είναι οικονομικοί σύμβουλοι τραπεζών ή επιδιώκουν να έχουν καλές σχέσεις με τον τάδε ή δείνα πολιτικό ή οικονομικό παράγοντα.

Επίσης, σε κάποια μέσα δίνονται λίστες με τους «φίλους» που δεν τους «πειράζουμε ποτέ» και οι δημοσιογράφοι, συχνά αυτολογοκρινόμενοι, δεν τους «πειράζουν ποτέ». Όπως επισημαίνει η Βασιλική Σιούτη: «Κάνουμε συνήθως κινητοποιήσεις για μισθολογικά αιτήματα. Δεν έχουμε ποτέ κινητοποιηθεί για να ζητήσουμε να είμαστε πραγματικά ελεύθεροι και αδέσμευτοι, να μπορούμε να γράφουμε ελεύθερα ό,τι θέλουμε. Δεν δίνουμε μεγάλη σημασία ως κλάδος στο θέμα της δεοντολογίας». Είναι τελικά όμως και θέμα προσωπικών επιλογών πώς τοποθετείται κανείς απέναντι στη δουλειά του. Μπορεί βεβαίως οι δημοσιογράφοι να μην είναι αυτοί που διαθέτουν τα χρήματα για να λειτουργήσουν μεγάλα ΜΜΕ, ωστόσο δεν μπορεί να είναι εντελώς άμοιροι ευθυνών.

Οι συνομιλητές μας μάς επισημαίνουν επίσης πως πολλές φορές οι δημοσιογράφοι εργάζονται με χαμηλούς μισθούς, εξαντλητικά ωράρια και μεγάλη αυτοθυσία για να καλυφθούν κάποια θέματα. Για παράδειγμα ο πόλεμος στην Ουκρανία καλύφθηκε με πραγματικό κίνδυνο της ζωής τους, όπως λέει στην Deutsche Welle, ο Τάσος Τέλλογλου. Στη Γερμανία στην αρχή του πολέμου οι ρεπόρτερ έφθασαν μέχρι το Λβιβ γιατί οι ασφαλιστικές δεν τους παρείχαν ασφαλιστική κάλυψη, ώστε να προχωρήσουν περισσότερο. Οι Έλληνες ρεπόρτερ όμως με κίνδυνο

της ζωής τους έφθασαν μέχρι το Κίεβο.

Ο ρόλος των διεθνών ΜΜΕ στην Ελλάδα

Θα κλείσουμε αυτό το ρεπορτάζ με το ρόλο που παίζουν σήμερα τα διεθνή μέσα ενημέρωσης στην Ελλάδα. Από την εποχή της έναρξης της οικονομικής κρίσης τα τεκταινόμενα στη χώρα απασχολούν πολύ τον ξένο Τύπο. Ο Θανάσης Κουκάκης ως συνεργάτης του CNN Greece και πρώην ανταποκριτής του αμερικανικού δικτύου CNBS απαντά:

«Τα διεθνή μέσα και οι ξένοι ανταποκριτές, ειδικά την τελευταία διετία, έχουν βοηθήσει πάρα πολύ να κρατηθούν οι τύποι σε αυτό το οποίο ουσιαστικά ήταν ένας κατήφορος. Κατήφορος στη δημοσιογραφία, στην ποιότητα του δημοσιογραφικού έργου στην Ελλάδα. Η ανάδειξη ειδικά του θέματος των υποκλοπών από τα διεθνή μέσα δεν επέτρεψε, δεν άφησε κανένα περιθώριο στα εγχώρια μέσα να αποκρύψουν τις υποκλοπές.

Έαν δεν ήταν το Reuters, εάν δεν ήταν το BBC, εάν δεν ήταν η Deutsche Welle, το Politico, αν δεν ήταν όλα αυτά τα μέσα και ακόμα περισσότερα τα οποία λησμονώ, η υπόθεση των υποκλοπών για παράδειγμα θα είχε θαφτεί...πέρασαν το μήνυμα ότι 'κύριοι δεν σας δίνουμε την εξουσία μας, δεν σας τη χαρίζουμε'. Και αυτό το μήνυμα λοιπόν είναι αυτό το οποίο αξίζει να περάσει. Αυτή η εξουσία που κατακτήθηκε με αγώνες, είναι η παρακαταθήκη μας και δεν σας τη χαρίζουμε».

Μαρία Ρηγούτσου